

VK&t

NEWSLETTER 3/2016

Novela zákona o významné tržní síle

NOVELA ZÁKONA O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE PŘI PRODEJI ZEMĚDĚLSKÝCH A POTRAVINÁŘSKÝCH PRODUKTŮ A JEJÍM ZNEUŽITÍ

Obsah:

- I. Úvodem
- II. Předchozí právní úprava - hlavní nedostatky
- III. Nová právní úprava – nejdůležitější změny
 - věcná a místní působnost zákona
 - vymezení některých pojmů (potravina, odběratel, dodavatel, nákupní aliance)
 - povinné náležitosti smlouvy
 - zákaz zneužití významné tržní síly
 - dozor nad dodržováním zákona a pořádková pokuta
 - povinnost upravit stávající smlouvy mezi odběrateli a dodavateli
- IV. Závěrem

I. Úvodem

Ke dni **6. března 2016** vstoupil v účinnost **zákon č. 50/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití (dále jen „zákon o významné tržní síle“)**.

Citovaná novela zákona o významné tržní síle si klade za cíl přesněji a efektivněji korigovat fakticky existující nevyvážený vztah mezi obchodními řetězci (odběrateli) a jejich dodavateli na českém trhu s potravinami.

Vzhledem k tomu, že nová právní úprava přináší významné novinky a v praxi se dotkne celé řady našich klientů, dovolili jsme si věnovat této problematice toto číslo našeho Newsletteru.

II. Předchozí právní úprava – hlavní nedostatky

Předchozí právní úprava obsažená v **zákoně č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle**, byla schválena v roce 2009 a účinnosti nabyla ke dni 1. února 2010.

Důvodem jejího přijetí byl vznik a existence nežádoucích praktik ve vztazích mezi odběrateli a dodavateli při prodeji zemědělských a potravinářských produktů, spočívajících např. v tlaku silných odběratelů - obchodních řetězců - na snižování dodavatelských cen uvedených produktů, ve snaze takovýchto odběratelů vynutit si na dodavatelích jednostranně výhodnější další smluvní podmínky apod.), přičemž prostředky soukromého práva ani tehdejší regulace hospodářské soutěže v dané oblasti tyto jevy potlačit či vymýtit nedokázaly.

Původní znění zákona o významné tržní síle z roku 2009 však bylo od počátku předmětem značné kritiky a jeho **hlavními nedostatky** byly zejména:

- nekoncepčnost a nejasnost některých ustanovení;
- nejednoznačné vymezení pojmu významné tržní síly;
- nejasné a nedostatečné vymezení subjektů disponujících významnou tržní silou;

- nepřehlednost a rozsáhlost zákona (původní znění zákona obsahovalo sice jen 11 ustanovení, jeho nedílnou součástí však tvořilo 6 příloh, které obsahovaly přibližně 80 skutkových podstat zakázaných jednání, kterých se subjekt s významnou tržní silou mohl dopustit).

III. Nová právní úprava – nejdůležitější změny

Nová právní úprava účinná od 6. března 2016 je vtělena do **zákona č. 50/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle**, a klade si za cíl odstranit nejpalcivější, výše uvedené, nedostatky původní právní úpravy.

Věcná a místní působnost zákona

- **Upřesnění věcné působnosti zákona**

Nová právní úprava ve vztahu k předchozí právní úpravě ve svém ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) zpřesňuje, že se zákon o významné tržní síle vztahuje na regulaci významné tržní síly v souvislosti s nákupem potravin za účelem jejich dalšího prodeje na území České republiky a současně doplňuje, že **předmětem regulace jsou také vztahy týkající se poskytování a přijímání služeb mezi odběratelem a dodavatelem, které s nákupem a prodejem potravin**

souvisejí (jedná se např. o platby za reklamu, kterou poskytuje odběratel dodavateli, od něž odebírá potraviny). Dosavadní právní úprava zmíněné služby při vymezení věcné působnosti neuváděla, ačkoliv ve svých přílohách zakázaná jednání týkajících se těchto služeb popisovala.

▪ **Výslovné vymezení místní působnosti zákona**

Novelou byla **výslovně vymezena i místní působnost zákona**, kterou předchozí právní úprava jednoznačně neobsahovala. Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona mají být výslovně postihována nejen protiprávní jednání, která se uskutečnila a projevila se na území České republiky, ale také ta jednání, která byla uskutečněna v zahraničí a jejichž účinky se projeví v České republice (může jít např. o sjednání smlouvy v zahraničí se zahraničními dodavateli, kteří dodávají zboží do České republiky pro další prodej – tzv. distanční delikty).

Vymezení některých pojmů

▪ **Nahrazení pojmu „zemědělský a potravinářský produkt“ pojmem „potravina“**

Novela nahrazuje pojem „zemědělský a potravinářský produkt“ pojmem „**potravina**“. Původně použitý pojem nebyl zákonem o významné tržní síle definován a nevychází ani z žádného jiného českého právního předpisu ani z evropského práva. Naopak pojem „potravina“ vychází z

přímo použitelného **nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002** ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin (dále jen „nařízení č. 178/2002“).

Konkrétní definice pojmu „potravina“ je obsažena v ustanovení § 2 písm. d) zákona prostřednictvím nařízení č. 178/2002, a to následovně: „potravinou se rozumí látka nebo výrobek definovaný jako potravina přímo použitelným předpisem Evropské unie“.

Podle čl. 2 nařízení č. 178/2002 se „potravinou“ rozumí „jakákoliv látka nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, které jsou určeny ke konzumaci člověkem nebo u nichž lze důvodně předpokládat, že je člověk bude konzumovat“.¹

¹ Pod pojem „potravina“ naopak nelze zahrnout: krmiva, živá zvířata, pokud nejsou připravena pro uvedení na trh k lidské spotřebě, rostliny před sklizní, léčivé přípravky ve smyslu směrnic Rady 65/65/EHS a 92/73/EHS, kosmetické prostředky ve smyslu směrnice Rady 76/768/EHS, tabák a tabákové výrobky ve smyslu směrnice Rady 89/622/EHS, omamné a psychotropní látky ve smyslu Jednotné úmluvy Organizace spojených národů o omamných látkách z roku 1961 a Úmluvy Organizace spojených národů o psychotropních látkách z roku 1971 a rezidua a kontaminující látky.

▪ Pojmy „dodavatel“ a „odběratel“

Nová právní úprava dále zpřesňuje pojem „dodavatel“ a zpřesňuje a rozšiřuje pojem „odběratel“.

Dodavatelem se podle § 2 písm. a) zákona rozumí podnikatel, pokud prodává potraviny za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímá nebo poskytuje služby s prodejem potravin související.

Odběratelem je podle § 2 písm. b) zákona podnikatel nebo nákupní aliance, pokud nakupují potraviny za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímají nebo poskytují služby s nákupem potravin související. Nově je za odběratele považován také **zprostředkovatel**, tj. ten, kdo takový nákup nebo služby pro jiného odběratele zajišťuje na základě smlouvy příkazního typu.

Nově je tedy umožněno postihovat i **zprostředkovatele**, pokud se chová obdobně jako zneužívající odběratel. Jedná se o reakci na případy, které se v praxi vyskytly.

▪ Pojem „nákupní aliance“

Významnou tržní sílu mohou nově nabývat také nákupní aliance. Nová úprava opět reaguje na realitu, která se vyskytuje na trhu. V praxi se ukázalo, že prostřednictvím nákupních aliancí docházelo k obcházení původního znění zákona o významné tržní síle, který toto ustanovení neobsahoval.

Definice „**nákupní aliance**“ je obsažena v ustanovení § 2 písm. c) zákona a rozumí se jí uskupení odběratelů, vzniklé na základě smlouvy, jiného právního jednání nebo jiné právní skutečnosti, které provádí spolupráci mezi odběrateli v souvislosti s nákupem potravin za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímáním nebo poskytováním služeb s tím souvisejících, nebo bylo za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímáním nebo poskytováním služeb s tím souvisejících, nebo bylo za účelem této spolupráce vytvořeno, nezávisle na tom, zda toto uskupení má nebo nemá právní osobnost.²

² Pojem nákupní aliance se v právních předpisech objevuje poprvé, ale je běžně používán v oblasti ochrany hospodářské soutěže a svůj původ má v právu EU (Sdělení Komise – Pokyny k použitelnosti článku 101 Smlouvy o fungování Evropské unie na dohody o horizontální spolupráci, 2011/C 11/01, ze dne 14.1.2001)

- **Upřesnění pojmu „významná tržní síla“**

Základní podmínkou aplikace zákona o významné tržní síle je existence významné tržní síly odběratele.

Nová právní úprava proto přináší jednoznačné vymezení pojmu významné tržní síly a stanovuje přesnější kritéria pro posuzování významné tržní síly.

Podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona představuje **významná tržní síla** takové postavení odběratele, v jehož důsledku si odběratel může vynutit bez spravedlivého důvodu výhodu vůči dodavatelům v souvislosti s nákupem potravin nebo přijímáním nebo poskytováním služeb s nákupem nebo prodejem potravin souvisejících.

Nová právní úprava stanovuje i **kritéria pro její posuzování**. Podle ustanovení § 3 odst. 2 zákona se významná tržní síla posuzuje zejména s ohledem na strukturu trhu, překážky vstupu na trh a finanční sílu odběratele. V případě zprostředkovatele se jeho významná tržní síla posuzuje společně s postavením odběratele, pro kterého činnost zajišťuje.

Z původní právní úpravy zůstala zachována vyvratitelná právní domněnka, že významnou tržní silou disponuje ten odběratel, jehož obrat přesáhne částku 5 mld. Kč, avšak s tím, že se nově

vymezuje, že je relevantní pouze obrat za prodej potravin a služeb s tím souvisejících, a současně se vymezuje, za jaké období je obrat počítán, tj. za poslední ukončené účetní období v délce 12 měsíců. Rovněž se nově stanovuje, jakým způsobem se vypočítá obrat v případě, že se jedná o ovládanou osobu nebo nákupní alianci (§ 3 odst. 4 písm. b) a písm. c) zákona).

Samotná existence významné tržní síly však neznamena porušení zákona. Porušením zákona a právem chráněných vztahů je až její zneužití.

Náležitosti smlouvy

Do původního znění zákona bylo novelou vloženo nové ustanovení zakotvující povinné náležitosti smluv mezi odběrateli s významnou tržní silou a dodavateli (§ 3a zákona). Toto ustanovení částečně nahrazuje zrušené přílohy č. 2 až č. 4, které upravovaly pravidla týkající se smluvních podmínek mezi dodavateli a odběrateli. Nová právní úprava zachovala **povinnost písemné formy** a převzala část minimálních náležitostí smlouvy, které současně zpřesnila a zobecnila.

Smlouva mezi odběratelem s významnou tržní silou a dodavatelem tedy musí obsahovat jak povinné náležitosti požadované **zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“)**, tak i ty, které uvádí nové ustanovení § 3a zákona o významné tržní síle.

Podle § 3a zákona o významné tržní síle musí smlouva obsahovat:

- způsob úhrady kupní ceny a dobu na její úhradu, výši slevy z kupní ceny nebo způsob jejího určení, bude-li poskytována (doba splatnosti kupní ceny přitom nesmí být delší než 30 dní ode dne doručení faktury), výši veškerých peněžních plnění dodavatele (příčemž jejichž celková suma nesmí překročit 3 % z ročních tržeb dodavatele za poslední ukončené účetní období v délce 12 měsíců za potraviny dodané jednotlivému odběrateli v roce, ve kterém došlo k finančnímu plnění);
- dobu nebo způsob jejího určení pro dodávku předmětu koupě a určení jejího množství za stanovené období nebo určení množství jednotlivé dodávky předmětu koupě;
- v případě, že jsou přijímány a poskytovány služby související s nákupem nebo prodejem potravin, způsob spolupráce při jejich přijímání a poskytování co do předmětu, rozsahu, způsobu a doby plnění, výše ceny nebo způsobu jejího určení;
- dobu garantované platnosti kupní ceny, která nesmí překročit 3 měsíce od data první dodávky potraviny, na kterou byla kupní cena sjednána;
- způsob postoupení pohledávky, který se řídí příslušnými ustanovením NOZ.

Nesjednání povinné náležitosti nebo její nesjednání v písemné formě zakládá samostatnou skutkovou podstatu správního deliktu (§ 8 odst. 1 písm. d) zákona).

Zákaz zneužití významné tržní síly

Dříve platné znění zákona o významné tržní síle obsahovalo **demonstrativní výčet forem zneužití významné tržní síly**, který byl však příliš obecný a odkazoval na podrobnou úpravu obsaženou v 6 poměrně obsáhlých přílohách.

Nová právní úprava všechny přílohy zrušila a **skutkové podstaty zneužívání významné tržní síly** přenesla přímo do zákona (§ 4 zákona). Zároveň skutkové podstaty upřesnila v souladu s aktuálními požadavky. Zrušena byla i podmínka prokázání podstatného narušení hospodářské soutěže a soustavnosti obsažená v předchozí právní úpravě.

Zneužitím významné tržní síly podle nové právní úpravy je zejména:

- sjednávání nebo uplatňování smluvních podmínek, které vytvářejí výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran;
- sjednávání nebo získávání jakékoli platby či jiného plnění, za které nebyla poskytnuta služba nebo jiné protiplnění, nebo je nepřiměřené hodnotě skutečně poskytnutého protiplnění;

- uplatňování nebo získávání jakékoli platby nebo slevy, jejíž výše, předmět a rozsah poskytovaného protiplnění za tuto platbu nebo slevu nebyly písemně sjednány před dodáním potravin nebo poskytnutím služeb, ke kterým se platba nebo sleva vztahuje;
- sjednávání nebo uplatňování cenových podmínek, v jejichž důsledku nebude daňový doklad na úhradu kupní ceny za dodávku potravin obsahovat konečnou výši kupní ceny po veškerých sjednaných slevách z kupní ceny s výjimkou předem sjednaných množstevních slev;
- sjednávání nebo uplatňování plateb nebo jiného protiplnění za přijetí potravin do prodeje;
- sjednávání nebo uplatňování doby splatnosti kupní ceny potravin delší, než je doba uvedená v § 3a písm. a) zákona;
- sjednávání nebo uplatňování práva na vrácení nakoupených potravin s výjimkou podstatného porušení smlouvy;
- požadování náhrady sankce uložené kontrolním orgánem po dodavateli bez existence jeho zavinění;
- diskriminování dodavatele spočívající ve sjednání nebo uplatnění rozdílných smluvních podmínek pro nákup nebo prodej služeb s nákupem nebo prodejem potravin souvisejících při srovnatelném plnění, bez spravedlivého důvodu;

- provádění auditu nebo jiné formy kontroly dodavatele odběratelem nebo jím pověřenou fyzickou osobou nebo právnickou osobou na náklady dodavatele včetně požadování rozborů potravin na náklady dodavatele, nebo
- nerespektování výsledků úřední kontroly potravin provedené orgány dozoru odběratelem.

Zneužití významné tržní síly je zákonem **zakázáno**.

Dozor nad dodržováním zákona

Podle ustanovení § 5 zákona je prováděním dozoru nad dodržováním zákona pověřen **Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále jen „Úřad“)**. Podle nově doplněného ustanovení § 5 odst. 2 zákona může Úřad nově uplatnit princip oportunity, tj. nezahájit řízení v případech, kdy by byl zákon využíván k soukromoprávním sporům, nebo by se jednalo o bagatelní porušení vůči malému počtu subjektů ze strany disponující významnou tržní silou. Obdobná úprava je obsažena i v zákoně o ochraně hospodářské soutěže.

Podle nového ustanovení § 6a zákona je Úřad výslovně oprávněn rozhodnout o uložení opatření k nápravě.

Správní delikty

Správní delikty jsou nově rozděleny na ty, kterých se může dopustit **pouze odběratel s významnou tržní silou**, a ty, kterých se může dopustit **právnícká nebo podnikající fyzická osoba**, tj. kterákoliv právnícká nebo podnikající fyzická osoba – nejen odběratel či dodavatel.

Novým správním deliktem je nesjednání povinné náležitosti smlouvy podle § 3a zákona nebo nesjednání smlouvy v písemné formě (§ 8 odst. 1 písm. d) zákona).

Dále je novým správním deliktem i poskytnutí neúplných, nesprávných či nepravdivých podkladů nebo informací (včetně obchodních knih, jiných obchodních záznamů apod., které mohou mít význam při objasnění předmětu řízení) při šetření úřadu. (§ 8 odst. 2 písm. b) zákona).

Za správní delikty spáchané odběrateli, kteří mají významnou tržní sílu, podle § 8 odst. 1 zákona hrozí pokuta do 10.000.000,- Kč nebo 10% z čistého obrátu dosaženého odběratelem za poslední ukončené účetní období.

Za správní delikty, kterých se dopustí právnícké osoby nebo podnikající fyzické osoby podle § 8 odst. 2 zákona pak hrozí pokuta do 300.000,- Kč nebo 1% z čistého obrátu dosaženého právníckou nebo podnikající fyzickou osobou za poslední ukončené účetní období.

Pořádková pokuta

Novela se dotkla i ustanovení § 10 zákona umožňujícího uložení pořádkové pokuty. Podle něj lze pořádkovou pokutu uložit právnické nebo podnikající fyzické osobě, která neposkytne Úřadu při provádění šetření nezbytnou součinnosti (např. při místním šetření). Tato povinnost vyplývá ze zákona o ochraně hospodářské soutěže (§21f), na jehož přiměřené použití zákon o významné tržní síle ve svém ustanovení § 7 odst. 1 odkazuje.

Pořádkovou pokutu lze uložit až do výše 300.000,- Kč nebo 1 % z čistého obratu jí dosaženého za poslední ukončené účetní období. Je možné ji uložit i opakovaně, přičemž celková výše ukládaných pokut nesmí přesáhnout 10.000.000,- Kč nebo 10% z čistého obratu dosaženého právnickou nebo podnikající fyzickou osobou za poslední ukončené účetní období.

Přechodná ustanovení – povinnost upravit stávající smlouvy

Novela ve svých přechodných ustanoveních ukládá smluvním stranám **povinnost upravit si smlouvy**, které vznikly přede dnem nabytí účinnosti této novely a které neobsahují náležitosti podle § 3a zákona, a to nejpozději **do 3 měsíců** ode dne nabytí účinnosti této novely, tj. **do 6. června 2016**. Po uplynutí této lhůty musí smlouvy obsahovat všechny povinné náležitosti, tj.

povinné náležitosti podle NOZ i náležitosti požadované ustanovením § 3a zákona o významné tržní síle. Rovněž musí mít písemnou formu. Pokud by tak smluvní strany neučinily, dopustily by se správního deliktu podle § 8 odst. 1 písm. d) zákona (viz výše).

Závěr

Nová právní úprava má dle své důvodové zprávy přispět *ke zkvalitnění podnikatelského prostředí*. Očekává se, že zamezí nekalým praktikám odběratelů disponujících s významnou tržní silou ve vztahu ke svým dodavatelům na českém trhu s potravinami, rovněž usiluje o odstranění pochybností o rozsahu povoleného, resp. zakázaného jednání, a to prostřednictvím přesného vymezení práv a povinností dotčených subjektů, jakož i dalších pojmů. Rovněž se očekává i snazší a rychlejší rozhodování příslušného správního orgánu.

Na závěr si dovoluujeme ještě jednou připomenout aktuální dopad nové právní úpravy na podnikatelské subjekty pohybující se na dotčeném trhu, tj. na nově uloženou povinnost uvést stávající smlouvy mezi odběrateli s významnou tržní silou a jejich dodavateli do souladu s novou právní úpravou, tj. do 3 měsíců po nabytí účinnosti novely.

Věříme, že výše uvedené shrnutí usnadní Vaši orientaci v nové právní úpravě. V případě potřeby jsem Vám plně k dispozici pro poskytnutí doplňujících informací.

Editor: JUDr. Magda Stárková, advokát, e-mail: starkova@akvk.cz

Hlavním cílem Newsletterů je poskytnout základní informace k danému tématu a nelze je považovat za vyčerpávající odborný návod. Obsah této publikace slouží pouze k základní orientaci a nevychází ze specifických okolností jednotlivého případu či individuálních potřeb klienta. Před každým právním úkonem v konkrétním případě doporučujeme si vyžádat odbornou právní pomoc, kterou Vám rádi na základě Vaší žádosti poskytneme. Za přesnost a úplnost informací obsažených v této publikaci neneseme žádnou odpovědnost.